

КОЊИЦА НЕКАД И САД

Питање да ли коњица може успешно дејствовати у савременом рату и да ли уопште постоји оправдање њеног постојања као посебног рода војске претстављало је предмет широке полемике у предратној војној литератури скоро свих држава. Из ове су полемике војске водећих војних сила извукле различите закључке. Формирала су се, углавном, два схватања. По једном, коњицу је прегазило време, па је због тога треба расформирати и заменити модерним ратним средствима: моторизованим и оклопним јединицама. По другом, иако је изгубила од своје некадашње важности, коњица ипак, под извесним условима и уз одговарајуће организациско-формациске допуне, може наћи и у савремено доба своју важну улогу у рату. Било је и таквих држава које су у принципу усвојиле прво гледиште, али га у пракси нису могле остварити из чисто материјалних разлога (недовољна индустриска база и немање погонског материјала). По завршетку Другог светског рата ова подељеност мишљења у погледу улоге коњице у савременом рату одржала се и надаље, али се, ипак, рађала извесна тежња, чак и код Совјетског Савеза, да се коњица замени мотором, иако се у совјетској литератури, под извесним условима, још увек рачунало на коњицу у саставу брзо покретних група. Тако се могао стећи утисак да се питање коњице постепено скида са дневног реда и да овај род војске, који је у историји заузимао тако видно место, дефинитивно силази са ратне позорнице. Међутим, то питање је поново постало актуелно, јер је у току кинеске интервенције у Кореји кинеска, односно монголска коњица још успехом употребљена противу снага које се боре на страни Јужне Кореје, чију главну снагу претстављају технички богато опремљене америчке трупе. То значи да се на једној страни боре малобројне трупе снабдевене свим модерним техничким средствима, а на другој бројно јаче снаге, али са слабом техником, у којима је коњица нашла успешну примену. То намеће потребу да се проблем коњице поново проучи и свестрано размотри. А да бисмо га боље схватили и донели правилне закључке неопходно је да се бар летимично осврнемо на његов историјат.

Детаљнији подаци о ратној вештини потичу тек из доба цветања грчких држава. У прво време грчке војске или нису уопште имале коњице или је она била врло слаба. Тек после масовних најезда Персијанаца са

Истока, Грци су уочили њену важност. Од тога времена коњица се редовно налазила у саставу тадањег борбеног поретка — фаланге. Она је дејствовала **на самом бојишту** и употребљавала се за заштиту крила и бока фаланге или за офанзивно дејство на крило и позадину непријатељске фаланге. Међутим, пуни развој и значај коњица је постигла у ратовима Александра Македонског противу Персијанаца, у којима су учествовале знатне коњичке масе.

Римљани нису располагали јаком и квалитетном коњицом. То се негативно одразило у Пунским ратовима у којима су имали према себи картагенску војску са јаком и за маневар добро извежаном коњицом. Велика улога коњице, као маневарске снаге борбеног поретка, у бици код Кане позната је. У то доба коњица је употребљавана на исти начин као и код Грка.

Римска држава, као што је познато, пропала је због противречности друштвених односа тога доба, замене робовласничког друштвеног односа феудализмом. Међутим, и најезде народа, који су долазили са Истока и својим масама разбијали римске легионе, имале су у томе значајну улогу. Те масе су се често појављивале и у виду коњичких армија којима нису могле одолевати бројно слабије и непокретне војске тадањег цивилизованог света. Најезде Авара, Хуна, Монгола и других источних народа везане су за историју коњице. Под ударцима коњичких маса умало да није потпуно уништена цивилизација Западне Европе.

Феудално доба са својим специфичним друштвеним односима утицало је и на коњицу која је претстављала готово једину и искључиву борбену снагу на бојишту. Међутим, коњаници, који су били слабо покретни за неки јачи маневар због свог тешког оклопа, морали су се већином ограничавати на фронтални удар и индивидуалну борбу која се одигравала као на турниру. Коњаници, постројени у једноврсни строј, тежили су да копљем избаце противника из седла. Ако се томе дода одвратност према сваком потчињавању и недисциплинованост ритера, као одраз феудализма, онда је коњица одузет и други фактор маневра — масовни удар. Коњица је на тај начин изгубила свој прави смисао некадање маневарске снаге. То је претстављало доба њене потпуне дегенерације. Племићка коњица морала је у пуној мери да осети такво устројство када је потучена енглеским пешачким стрелцима на лук 1346 године у бици код Кресиа.

Под утицајем проналаска барута, као и дубоких и збијених поредака пешадије (германска тактика) коњица још више губи од свога значаја и претвара се у своју негацију и потпуну извештаченост.¹⁾

Проблем коњице поново је правилно решен за време Тридесетогодишњег рата. Шведски краљ Густав Адолф враћа коњицу на њен прави пут. Она је опет вршила маневарско дејство које се завршавало јуришем уз

¹⁾ Као најбољи пример за то може послужити тзв. тактика каракола. Она се састојала у томе што се одред од 510 коњаника (каракола), постројених у виду правоугаоника ширине 30, а дубине 17 коњаника, кретао у ходу према непријатељу и заустављао на 10 корака од њега. После тога је први ред опаливао пиштоље, а затим одлазио на зачеље поретка ради поновног пуњења оружја. На сличан начин опаливали су плотуне и остали редови.

употребу хладног оружја. Да би јуриш коњице што боље припремио, Густав јој придаје артиљерију и на тај начин први ствара коњичку артиљерију. Он је повезао дејство коњице и са дејством мускетара. Овакво схватање употребе коњице донело му је велике победе, а у историји уздигнут је у ред знаменитих војсковођа.

У току Седмогодишњег рата (1756—63) коњица постаје изванредно важан фактор маневра код свих ратујућих сила (Аустрија, Русија, Пруска). Највише се, међутим, истиче пруска коњица са читавим низом знаменитих команданата, као што су Дризен, Цитен и Зајдлиц.

У доба Наполеона коњица постиже врхунац свога развитка. По једна бригада до једне дивизије лаке коњице придаје се сваком корпусу. Тешка коњица (драгуни и кирасири) претстављала је главну маневарску и ударну снагу у виду резервне коњице, формиране у посебан корпус под командом легендарног маршала Мира. Ова коњица, која је често достигала јачину до 30.000 коњаника, служила је за удар на бок и позадину, за пробој и за гоњење. Тактичко дејство коњице састојало се из серије узастопних напада у линијама које пристижу једна за другом. Наполеон сем тога решава и проблем стратемиског извиђања испред маршманеварског фронта његове армије, као, например, 1806 године пре битке код Јене и Ауерштета.

У 19 веку наступиле су веома значајне измене у погледу усавршавања наоружања. Пушка острагуша (брзометка) постала је врло опасно оружје у борби против коњице. После њене појаве коњица је морала да нестане са бојног поља. Из средстава за наношење главног удара у општевојном боју, коњица се претворила у средство маневра изван бојног поља. Већ у Француско-пруском рату (1870—71 године) коњица не може да одигра ону улогу која јој је била намењена. Сва настојања Молткеа да прикупи јаче коњичке снаге и да пресече отступање Француза правцем Мец—Верден остала су безуспешна. Ефикасно дејство пушке противу коњице на том правцу дошло је до пуног изражаја у јуришу немачке коњичке бригаде Бредова, која је скоро у потпуности уништена код Марс ла Тура западно од Меца. Према томе, коњица је имала мали удео у пресецању пута Мец—Верден и у доцнијем окружењу француских снага, јер је оно извршено вештим маневровањем и ангажовањем немачких стрељачких корпуса. Међутим, немачка коњица је одиграла веома важну улогу у извиђању и стварању непродорног застора испред фронта наступајућих немачких стрељачких корпуса, стварајући на тај начин повољне услове за њихово ангажовање како у бици код Меца, тако и код Седана. Према томе, улога коњице била је сведена на стратемиско и тактичко извиђање.

Због појаве аутоматског наоружања још више су смањене и онако скучене могућности коњичког јуриша употребом хладног оружја — сабље или копља, те је због тога смањена и бројност коњице. Али, и поред тога, зарађене стране улазе у Први светски рат са знатним коњичким снагама. На пример, испред фронта маршевског поретка седам немачких армија налазила су се четири коњичка корпуса, од којих је један био на десном крилу. Таквом употребом коњице немачко командовање могло је развити добру извиђачку делатност и заштити од непријатељског извиђања сопствене снаге, али коњица није испунила маневарску улогу која јој је била

додељена (упркос савременог наоружања) на десном крилу маршманеварског поретка. По мишљењу немачких коњичких команданата, које је изнето после тога рата у виду критичких осврта, снаге коњице биле су расцепкане, а њена способност за дејство умањена бескорисним покретима и ситним задацима до такве мере да она у отсуђним моментима није била способна за акцију. Коњи су били често тако преморени да су легали чим би коњаници покушали да их узјашу. Стварање коњичке армије од 2—3 корпуса на десном крилу наступног поретка свакако би дало знатно боље резултате. Међутим, услови за стварање такве коњичке јединице још нису били сазрели, њих је тек родила Октобарска револуција, после које се први пут у историји појављује појам коњичке армије.

За време рововског рата многе коњичке јединице морале су се одрећи маневарског дејства и прибећи укопавању. Немци су их знатним делом пребацили на Источни фронт. Силама Атанте коњица је углавном служила као брзо покретна резерва за затварање бреша које би Немци успели да створе у француском или енглеском распореду. Покушаји да се коњица употреби за проширење пробоја били су безуспешни, углавном због тога што пробојна дејства нису успевала чак ни у тактичком опсегу. Јуриш 27 пукова енглеске коњице (по 3 ескадрона) код Амиена 8 августа 1918 године није успео чак ни противу деморалисане немачке пешадије која је већ била на прагу капитулације.

Коњичка дејства на Источном фронту извођена су под повољним условима, али са мањим замахом него што се то очекивало, иако су дала веће резултате. Аустриска коњица уништена је највећим делом још у току 1914 године, а ни руска ни немачка коњица нису успеле да поврате своју некадању славу.

Због појаве извиђачке авијације у Првом светском рату коњица је у знатној мери изгубила од своје дотадање извиђачке улоге. Током времена коњица се стално смањивала. Тако, на пример, док је у доба хладног оружја коњица износила око 30%, у доба Наполеона око 18% и у Првом светском рату око 4%, дотле је после Првог светског рата износила само 1% од целокупног бројног стања оружане силе.

После Првог светског рата претпостављало се да ће коњица имати извесну улогу и да ће и даље остати међу главним родовима војске ако се модернизује и ако јој се даде већа ватрена моћ. Сматрало се да ће коњица остати важан фактор за извиђање (јер ваздухопловство неће моћи да пружи командовању све оне податке који су му потребни) и да ће имати важну улогу и у извесним борбеним радњама: у улози предњих одреда, за изненадно дејство на непријатељске бокове, кроз међупросторе и у позадини, а нарочито у гоњењу и у улози заштите при отступању. Такво гледиште заступале су готово све војске, па и Немачка која је доцније најрадикалније прешла на моторизацију и механизацију. Генерал фон Сект, који је створио немачки Рајхсвер, а чије су идеје великим делом служиле као основа за организацију немачке војске, био је убеђен да ће коњица у будућем рату имати важну улогу. Због тога је, у оквиру армије од 100.000 људи, формирао 12 коњичких пукова. У полемици, која се водила у немачким војним часописима скоро три године (1932—34), било је много миш-

љења да ће коњица у будуће наћи корисну примену на истоку Европе, а и на Балкану.

После проналаска моторних возила за кретање ван путева (погон на више осовина, полугусеничари и гусеничари), а нарочито онда када су сва средства због повећавања брзине, закорачила из области тактике у домен оператике, поставило се питање оправданости даљег опстанка коњице. Због тога је скоро у свим државама настала жучна полемика о томе да ли моторизоване и механизоване јединице треба да замене коњицу. У тој полемици преовладало је мишљење да коњица, због малих борбених ефектива и у условима савременог ватреног оружја, неће имати услова за рад на евентуалном ратишту у Средњој и Западној Европи које обилује великим бројем насељених места и широком мрежом асфалтираних путева неподесних за кретање коња. Убедљив доказ о надмоћи моторизације над коњицом види се у томе што се борбена снага коњичког ескадрона може заменити са 4—5 камиона са укрцаном пешадијом. Због тога су Енглеска, Америка и Немачка радикално приступиле замени коњице мотомеханизованим јединицама, тако да је Немачка ушла у рат са свега једном коњичком дивизијом (али је и она 1942 године преформирана у оклопну дивизију), а у Енглеској и Америци остали су само традиционални коњички називи, пошто јединице које их носе немају никакве везе са коњицом.

Ускоро после доласка Мусолинија на власт у Италији формирана је позната брза дивизија (дивизионе челерата) од два пука коњице, једног пука берсаљера (велосипедисти) и једног мешовитог артиљериског пука (од два коњичка и једног моторизованог дивизиона), поред осталих дивизијских делова. Доцније, ова се дивизија постепено појачавала увођењем моторизованих и оклопних елемената, али на томе пољу Италија није никад успела да постане неки одлучујући фактор, нарочито због ограничених индустријских могућности и недостатка погонског материјала.

Француска је, и поред својих индустријских могућности, у погледу замене коњице моторизацијом била веома конзервативна и опрезна, вероватно и под утицајем њене доктрине статичког вођења рата. Тако се прво родила дивизија савремене коњице типа 1932 године од две коњичке и једне моторизоване бригаде (свака по два пука) и једног мешовитог артиљериског пука (са коњском и моторном вучом). Коњичке бригаде ове дивизије биле су намењене за дејство ван добрих путева, а моторизована бригада у зони добрих комуникација. Међутим, на основу стечених искустава на маневрима и теориских проучавања, а вероватно и под утицајем развоја овог проблема у иностранству, дошло се до закључка да оваква јединица не одговара својој намени, тако да су створена два типа дивизије — моторизована и механизована. Споро решавање овог проблема Француској се љуто осветило, јер су до почетка операције у мају 1940 године противу десет немачких оклопних дивизија Французи могли да супроставе свега непуне четири своје механизоване дивизије. Али, тај однос је био још неповољнији, пошто су Французи немачкој брзини, агресивности, маневарском духу и динамичности супростављали оклопне дивизије задојене статичким духом своје доктрине, и поред тога што је највећи део ових снага, при повреди немачко-белгиско-холандске границе, јурнуо у Белгију.

Немачка је била отсудни противник комбинације коњичких и мотомеханизованих јединица. То је генерал Гудериан, један од главних немачких стручњака мотомеханизације, сликовито изразио речима: „зоб и бензин не могу бити заједно“.

Неке државе задржале су и даље формације класичних дивизија, највећим делом због слабих индустријских могућности и немања довољно погонског материјала, а донекле и због конзервативности њиховог руководства. Ту су, на пример, бивша Југославија са својих 10 коњичких и Пољска са преко 50 коњичких пукова мирнодопског састава, који су у рату сачињавали тзв. стратегиску коњицу, поред тактичке коњице у саставу армија и дивизија. Један бивши југословенски коњички генерал, који је био на врло утицајном месту, у једном реферату о потреби јачег увођења моторизације, написао је напомену: „докле ће ова јерес“. А пољски коњички пукови ушли су у рат знатним делом наоружани копљем (поред карабина).

У погледу коњице, Совјетски Савез имао је посебан став. Он је, с обзиром на специфичност свога земљишта и на временске прилике (мочваре, шуме, раскаљано земљиште, пешчане степе, снег и тсл.) и полазећи са гледишта да се операције могу изводити по сваком земљишту и по сваком времену, приступио, форсираној изградњи оклопних јединица, задржавајући знатне контингенте коњице, комбиноване савременим средствима моторизације, механизације и ватре. На овакво решење свакако је имало утицаја и то што ни Совјетски Савез, због материјалних услова, није могао приступити радикалној моторизацији своје армије и што је Црвена армија имала богато искуство и традицију у погледу употребе коњице. Треба се само сетити да је у оквиру Црвене армије први пут у историји створена коњичка армија која је у току грађанског рата дала огромне користи. Видно место заузимају дејства коњичке армије и у рату против Пољске 1920—21 године.

Изгледа да су операције у Централној и Западној Европи у току Другог светског рата у свему потврдиле гледиште да коњица у тим пределима нема услова за успешну употребу. Међутим, операције на Источном фронту дале су друге резултате. Немачки маршал фон Рундштет, у својој изјави познатом енглеском војном писцу Лидел Харту (у књизи »The German generals talk«), изнео је своја искуства из прве фазе рата на Источном фронту где је био командант Јужне групе армија. У почетној фази рата, на правцу Лавов—Кијев, наступала је немачка Јужна група армија раздвојена Припјатским мочварама од главне — Централне групе армија (фон Бок), која је дејствовала правцем Варшава—Смоленск—Москва, јер се сматрало да су поменуте мочваре неподесне за ангажовање јачих снага. То је искористила Совјетска команда и у тој области концентрисала јаке коњичке снаге. Када су немачке армије генерала фон Рундштета својим боком и позадином наилазиле према јужним излазима из мочваре, совјетске коњичке групације су отпочеле своје успешно дејство на немачки бок и позадину. То је изазвало крупне оперативне и стратегиске последице, због тога што је немачка Јужна група армија знатно заостала у односу на групу армија Центар и Север, тако да је Немачка врховна команда била у јакој дилеми да ли да скрене један део својих снага на југ у циљу ликвидације

снага Црвене армије пред Јужном групом армија. На том питању дошло је и до јаког сукоба између Врховне команде (Хитлер-Кајтел-Јодл) и Команде сувоземне војске (Браухич-Хадлер), а тиме и до губљења драгоценог времена. Пошто је усвојено гледиште Врховне команде, привремено су обустављене операције на централном правцу, а деснокрилна тенковска група (Гудериан) и 4 армија (фон Клуге) скренуте су из састава Централне групе армија на југ у циљу садејства Јужној групи армија у Кијевској операцији. На тај начин изгубљено је пуних месец дана.

У овој операцији, која се завршила познатим кијевским окружењем, Немци су, истина, постигли крупан оперативни успех (по немачким и енглеским подацима — око 600.000 заробљеника), али су много изгубили у стратегиском погледу. Иако су после тога поменуте снаге Централне групе армија враћене на првобитни правац, ипак се изгубљено време, упркос победе код Вјазме, није могло надокнадити. Због тога је совјетско командовање успело да створи повољне услове за битку код Москве која је претстављала психолошки преокрет и прво губљење иницијативе од стране Немаца у рату.

У бици пред Москвом, најпре услед блата, а затим због великог мраза и дубоког снега, биле су знатно парализоване не само немачке тенковске и моторизоване, већ и пешадиске снаге (због дуготрајног кретања, које је настало Балканском кампањом која није била планирана у првобитном опсегу, дошло је до јаке истрошености мотора). Врховна команда Црвене армије успешно је употребила своју коњицу. Нарочито се истичу дејства II коњичког корпуса генерала Бјелова у операцијама у области Туле у међупростору немачке II тенковске армије (Гудеријан) и IV армије (фон Клуге). Продирући дубоко у позадину делова II армије, овај корпус и групације генерала Болдвина и Голикова, уништили су 6 немачких дивизија (две пешадиске, две моторизоване и две тенковске).

У доцнијем периоду зимске кампање 1941/42 године, када су Немци, после повлачења од Харкова, Тихвина и Москве, успели да стабилизују фронт и организују одбрану у виду великих одбранбених чворова (које су сачињавали велики градови и друга насељена места са знатним међупросторијама), Совјети су убацивали тенковске, или коњичке или комбиноване брзопокретне групације на неколико слабије брањених међупростора између тих чворова. Те групације успевале су да продру дубоко у непријатељску позадину наносећи Немцима јаке губитке у људству и материјалу и да у вези са партизанским дејствима стварају општу несигурност позадине. Та дејства, у вези са фронталним нападима на немачке одбранбене чворове, као и губици у бици пред Москвом и у току повлачења после изгубљене битке, принудили су Немце, да упркос напрезања свог мобилизационог потенцијала у 1942 години, продуже нападна дејства само на јужном сектору фронта.

У акцијама за окружење немачких групација, а нарочито у приликама када, због снега, блата и песка, није могла да дође до изражаја покретљивост тенковских снага, команда Црвене армије, после пробоја тактичке одбране, употребљавала је покретну групу комбиновану од тенковских и коњичких јединица. У **Стаљинградској операцији** окружења у са-

ставу покретних група Југозападног, Донског и Стаљинградског фронта поред тенковских јединица учествовали су и по један коњички корпус који су, упркос зими и снегу (месец новембар 1942 године) извршили оперативно окружење немачке Стаљинградске групаације. На сличан начин је употребљена совјетска коњица у **Корсуњ-шевченковској операцији** окружења (29 јануара — 17 фебруара 1944 године) када је, после извршеног пробоја од стране I и II Украјинског фронта, у пробојну брешу II Украјинског фронта убачена покретна група комбинована од тенковских и коњичких јединица. Карактеристично је да је ова операција изведена по највећем блату у коме се заглавила скоро целокупна немачка моторизација. И у **Берлинској операцији**, у циљу окружења немачке Франкфуртске групаације (на Одри), у брешу коју је створио I Украјински фронт (маршал Коњев), убачена је покретна група у чијем су саставу биле и коњичке јединице генерала Рибалка и Лељушенка. Карактеристично је да је у овој операцији коњица употребљена и на земљишту средњеевропског карактера са густом мрежом путева и великим бројем насеља, али треба имати у виду да је то било у периоду рата када је немачка војна снага била на издисању.

Улога коњице у овим операцијама отпочињала је после извршеног тактичког пробоја фронта од стране пешадије (потпомогнуте тенковима за непосредну подршку или без њих). У брешу убациване су тенковске јединице, у циљу извршења оперативног окружења непријатељске групаације, а коњица је непосредно следила иза тенковских јединица са следећим задацима:

- да прошири брешу, односно коридор;
- да до доласка пешадије изгради одбранбени фронт (спољњи и унутрашњи) дуж коридора који одваја окружену групаацију од осталих његових трупа (на земљишту са развијеном комуникативном мрежом и пролазном земљишту овај се задатак обично даје моторизованој пешадији);
- да образују спону између тенковских снага, које, благодарећи својој брзини, веома брзо одмичу и пешадије која знатно заостаје због мале брзине кретања;
- да поседне важне тачке на које не могу стићи тенковске снаге, а које имају велики значај у погледу оперативног окружења.

Рејон Полесја (Припјатских мочвари) одиграо је значајну улогу у другој половини рата на Источном фронту (пролеће 1944 године). И тада су га Немци поседали веома слабир снагама, углавном са осматрачком улогом. На тај начин, ова широка област, чије пространство износи око 100.000 км², поново је раздвајала трупе Јужне и Централне групе армија. После успешне офанзиве дуж јужне границе Полесја, на правцу Кијев—Житомир, Совјетска команда упутила је јаке коњичке снаге кроз Припјатска блата, које су избијањем до Ковелја, Мозира и Сарног угрозиле бок и позадину немачке Централне групе армија чији се фронт налазио на линији Орша—Злобин—Могиљев (р. Дњепар северно од Полесја). Тиме је створена повољна оперативна ситуација за летњу Белоруску офанзиву 1944 године у којој је разбијена и скоро потпуно уништена немачка Централна група армија.

Немачко командовање увиђало је недостатке у организацији своје армије и почев од 1943 године почело се кроз штампу износити жаљење што је сва немачка коњица расформирана. С друге стране, истицано је да је совјетско командовање, располагајући коњицом, много слободније у доношењу оперативних одлука и да може одржати динамику операција и на таквом земљишту и под таквим временским околностима под којима мотор отказује своје услуге. На такву промену мишљења свакако је утицала и чињеница што немачка индустрија није могла дати довољно моторних и оклопних возила, и што се осећала све већа nestaшица погонског материјала. Због тога отпочиње поново формирање коњичких јединица, али са мало успеха, јер се није располагало одговарајућим кадровима и коњима. Формиране су само ситне тактичке јединице (ескадрони, дивизиони) које су већином употребљаване за службу сигурности у позадини. Старешински кадар који је раније служио у коњици делом је изгинуо, а делом се налазио на служби у другим родовима. Због тога су Немци почели да формирају неке коњичке јединице (чак и дивизиског ранга) руских емиграната — белогардејаца и од оних заробљеника Црвене армије који су дали обавезу да ће се борити на страни Немаца. Такве јединице ангажоване су и против наше Народноослободилачке војске.

Пољска коњица је разбијена у краткотрајним операцијама у септембру 1939 године, јер се није могла успешно супротставити немачким тенковским јединицама. Исто тако, ни коњица бивше југословенске војске није одиграла намењену улогу, већ се распала исто тако брзо као и остале јединице.

У пролетњој савезничкој офанзиви на Рим (5 маја до 5 јуна 1944 године) Француски експедициони корпус (генерала Жиена) у коме су се, поред четири пешадиске дивизије, налазиле и три бригаде мароканске коњице (око 9.000 људи) добио је важну улогу у савлађивању немачког отпора. За извршење добијеног задатка корпус је имао прво да изврши пробој непријатељског фронта, а затим да, помоћу специјално формиране оперативне покретне групе, дејством преко беспутне планине Ауринчи, пољуља цео немачки одбранбени систем маршала Кесерлинга.

За овај задатак формирана је покретна група из 4 мароканске планинске дивизије и из јединица мароканске коњице под командом генерала Севеза, укупне јачине 30.000 људи. Ова успешно изведена операција знатно је допринела и повољно утицала на заузимање Рима. Идеја о формирању покретних маневарских група од планинских јединица и коњице одговарала је француској предратној доктрини, јер је била предвиђена и у француским планинским правилима.

У току нашег Народноослободилачког рата коњица није могла наћи корисну примену у партизанским дејствима. Међутим, почев од друге половине 1944 године, када су почеле да се јаче примењују фронтална дејства ослоњена на стабилнију позадину, формиране су и коњичке јединице бригадног састава, које су дејствовале у Македонији и на Сремском фронту. После разбијања непријатељских снага у Срему, априла 1945 године, коњичка бригада (која се налазила на томе фронту) успешно је употребљена за гоњење и успостављање веза са VI славонским корпусом који је

дејствовао у позадини непријатеља. Карактеристично је да је коњичка бригада у тој операцији такође дејствовала у мочварно-шумским зонама Срема и Славоније.

Из података који су до сада објављени у погледу употребе кинеске коњице у Корејском рату види се да је коњица употребљена тек онда:

— када су снаге генерала Макартура, после стицања на 38 паралелу, занешене постигнутим успесима, отпочеле неопрезно наступање у расутом распореду према вододелници између реке Јалу и Жутог и Јапанског Мора, претпостављајући да се ради само о окупационим дејствима;

— када су наступиле такве земљишне и временске прилике да техника, а нарочито моторна и тенковска возила, нису могла ефикасно дејствовати (планинско земљиште, снег, јака хладноћа, облачност), и

— када су се трупе јужне стране удаљиле од мора толико да им поморске снаге нису могле пружити одговарајућу подршку.

Имајући у виду историски развој употребе коњице, а нарочито у Другом светском рату, као и чињеницу да се коњица ефикасно употребљава и у Корејском рату, поставља се питање да ли коњица има изгледа на успешну употребу у савременом рату уопште, а напосе у нашим специфичним приликама, да ли је оправдано њено постојање и каква коњица треба да буде у том случају?

На основу изнетих чињеница може се на постављено питање одговорити позитивно, али уз извесне ограде, које су, уосталом, пратилац употребе сваког рода војске. По нашем мишљењу, коњица може наћи корисну примену ако се употреби у погодном моменту, у одговарајућим земљишним и атмосферским приликама и ако је формирана на принципима које налаже савремена борба. Користи од коњице треба да црпи првенствено она страна која није богата у индустрији и погонском материјалу и чије земљишне, комуникациске и атмосферске прилике отежавају примену моторизације. Према томе, конкретно говорећи, у једном рату у Европи (сем Источне Европе и Балкана) могло би се претпоставити да ће коњица, с обзиром на земљишне, комуникативне и атмосферске прилике, наћи ређу примену, а то је и у складу са вестима о радикалном спровођењу моторизације и механизације чак и од стране Совјетског Савеза. Међутим, вероватно је да се Совјетски Савез не би одрекао употребе коњице, ако би морао ратовати под сличним околностима простора као у Првом рату и да би у садањим околностима, свакако, употребио коњицу у рату на азиским фронтима.

Дејство коњице у виду коњичког јуриша — хладним оружјем у савременом рату ће, свакако, бити посве изузетно, тј. само у случају могућности потпуног изненађења или противу деморалисаног непријатеља. Према томе, савремену коњицу треба углавном сматрати као пешадију која користи коња за убрзано кретање. Због тога и њено дејство треба да се заснива на истим принципима као и дејство моторизоване пешадије, с том разликом што коњица није везана за путеве. Природно, ово не треба схватити буквално. Коњица треба да користи своју маневарску способност, тј. да се брзо премешта с места на место и да се изненадно појављује на осетљивим тачкама; да се брзо повуче, а потом исто тако брзо појави на месту где јој се

непријатељ најмање нада — једном речју, да до максимума искористи и комбинује покретљивост и ватру за дејство на осетљива места непријатеља.

Ортодоксни коњаници још увек се не слажу с тим да је коњица пре свега намењена за борбу пешке, јер сматрају да она, у том случају, претставља веома слабу снагу (пошто $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{5}$ њене укупне снаге мора да се издвоји за коњоводце) и да се губи ефекат изненађења и дејства на противнички морал. Иако је ово донекле тачно, треба имати у виду да објекти коњичког јуриша данас имају тако ефикасна средства за блиско одбијање коњичког напада (аутомат, полуаутоматска пушка, пушкомитраљез) да је исти заиста постао веома проблематичан. Због тога се поставља и питање целисходности наоружања коњице сабљом која данас претставља више историску реликвију него оружје од стварне користи. Према томе, она би се могла избацити из наоружања, јер сачињава непотребни баласт. С друге стране, модерна техника наоружања, а нарочито аутоматизација, омогућава да и мали број људи може постићи јак ватрени ефект. То значи да би стрељачке коњичке ескадроне требало опремити што већим бројем аутоматског оружја, тј. поред постојећег пушкомитраљеза у одељењу, требало би усвојити полуаутоматски карабин и дати већи број аутомата. На тај начин, коњица би у рукама општевојног команданта постала брзопкретна маневарска **ватрена снага**, која би се могла испољити не само у борби пешке, већ и са коња — ако не у целости, оно бар делом. Због тога је неминовно да се коњаници обучавају у гађању са коња карабином (послеснији су полуаутоматски), а нарочито аутоматом. Људство наоружано карабинима, односно полуаутоматским карабинима, морало би да има и нож за блиску борбу.

Под напред наведеним околностима земљишта, простора, комуникативних и земљишних прилика, коњица се може употребити:

- за извиђање;
- у улози предњих одреда;
- за дејство на непријатељски бок и позадину;
- при операцијама окружења у саставу покретне групе за заузимање тачака значајних за спровођење оперативног окружења, за проширење пробоја коридора и за изграђивање спољнег и унутрашњег фронта до пристизања сопствене пешадије;
- за извршење гоњења;
- за обезбеђење незаштићених крила, бокова, међупростора и спојева;
- за заштиту концентрације и прегруписавања главних снага;
- за оперативно маскирање маневра главних снага;
- за заштиту отступања сопствених главних снага на нове одбранбене положаје;
- у маневарској одбрани на правцима подесним за дејство коњице или до пристизања осталих здружених јединица;
- да у својству брзо покретне резерве, до пристизања пешадије и артиљерије, затвори бреше настале у одбранбеном распореду;
- у својству брзо покретне резерве за спречавање непријатељских ваздушних десаната;

— за извршење противудара против истакнутог, изолованог и развученог непријатеља или непријатеља чија су борбена средства на измаку (муниција, храна).

При употреби коњице треба водити рачуна и о томе да се она не употребљава за разне споредне задатке, да не врши узалудне и непотребне покрете и да се не распарчава тако да њена снага у одлучујућем моменту буде исцрпљена. Једном речи, треба чувати снагу коња, **изабрати повољно место и моменат за њену употребу** с обзиром на њихову осетљивост.

Природно је да наведене тежње за употребу коњице морају имати одраза и на организациску форму коњичких јединица. Другим речима, да би коњица могла извршити намењену улогу, неопходно је да буде формирана према савременим условима борбе. На основу изложеног можемо извући следеће закључке:

1.— Вероватно је да се на пространим ратиштима на којима дејствују велике армије (СССР, Кина, итд.) мора и надаље рачунати са коњичким јединицама корпусног ранга. Међутим, за наше прилике могу доћи у обзир само коњичке јединице бригадног или највише дивизиског ранга.

2.— С обзиром на слабо бројно стање људства коњице које учествује у борби боље је да се самостална коњичка бригада састоји од два коњичка пука са осталим деловима него од ескадрона који су бригади непосредно потчињени. А да би се бројна слабост надокнадила, јединице треба снабдети што јачим ватреним средствима, водећи при томе рачуна да то не иде на уштрб покретљивости. Пошто ће коњичке јединице бити веома изложене дејству непријатељских оклопних јединица и ваздухопловства, неопходно је да имају јаку ПА и ПТ заштиту.

3.— Борбено језгро корпуса може бити мешовито (на пример, две коњичке дивизије и једна моторизована или оклопна дивизија), а борбено језгро коњичке дивизије или самосталне коњичке бригаде, начелно, треба да буде коњичко.

4.— Командни, подржавајући и позадински делови корпуса, дивизије и самосталне бригаде, треба да буду, свакако, **моторизовани**, а у пуку једино позадински део. Према томе коњички пук треба да буде тако организован да се може кретати ван путева, чак и по теже проходном земљишту. Према томе, и артиљерија коњичког пука треба да буде способна за кретање ван путева. Изгледа да су савремена бестрзајна оруђа погодна за решење овог проблема и да ће се новинама у ракетном наоружању олакшати пренос артиљерије, тако да ће и коњица постати покретљивија.

Можда ће интегрални тенкисти бити против таквог решења сматрајући да „бензин и зоб не иду заједно“. Овај принцип, који свакако има изванредан значај, углавном је и усвојен, јер се предлаже да коњичко борбено језгро, тј. основна ударна снага коњице, буде **чисто коњичко**. Међутим, јасно је да коњици треба један део снаге за извиђање и обезбеђење који ће бити бржи од ње, као што и пешадиска дивизија треба да има једну моторизовану извиђачку групу. Исто тако и корпусна, дивизиска и бригадна артиљерија треба да буду моторизоване, иако њихова везаност за путеве није од толиког значаја, пошто оне, с обзиром на савремену могућност маневровања путањама (домет, велики елевациони углови),

могу да помажу коњицу која би дејствовала ван путева. ПА заштита коњице најбоље би се остварила ако би ПА средства била моторизована. Најзад, да би се одлучили за колски или аутомобилски транспорт у коњици, треба имати у виду да један тротонски камион својим радиусом дејства и брзином стварно замењује 25—30 кола. Према томе, ако желимо да од коњице створимо брзопокретну маневарску ватрену снагу, треба се одлучити за аутомобилски транспорт, јер при организацији коњице не треба да будемо више шкрти него при организацији савремене пешадије (пошто се и њен командни, подржавајући и позадински ешелон, ако икако прилике дозвољавају, такође моторизује у целости или бар делимично). Ако би, у извесним приликама, коњици ипак био потребан колски транспорт онда још се може придати од других јединица или импровизовати реквизицијом на земљишту, као што је то радила совјетска коњица.

5.— Коњичке јединице треба да буду што независније од снабдевања из позадине (нарочито у погледу хране и инжињерског материјала. Основни начин снабдевања треба да буде из месних средстава — са терена, нарочито за исхрану стоке). С обзиром на брзе и далеке покрете неопходно је да позадински органи у дивизији, пуку и бригади буду моторизовани. Само треба имати у виду да је такав начин транспорта везан за путеве, док је основна карактеристика коњичког борбеног језгра у његовој независности од путева. А да би се отклонио и тај недостатак (тј. зависност транспортних средстава од путева), за снабдевање храном и инжињерским материјалом треба користити и партизанске снаге у непријатељској позадини (које би припремале храну и материјал на предвиђеним правцима наступања), као и снабдевање помоћу ваздухопловства.

6.— Јачина коњичке дивизије не би требала да пређе 5.000 људи, самосталне коњичке бригаде 2.000—2500 људи, а коњичког пука око 1.000 људи. Коњичке јединице такве јачине биле би довољно покретљиве и лако би се снабдевале.

Историја ратне вештине и ратова показује нам да је коњица, као посебан род оружане снаге, већ постојала у оно доба од када постоје извесна писмена документа о ратовима, тј. пре три хиљаде година. У току свога развоја и употребе она је имала дане успона и дане опадања и криза. Њена бројност постепено је расла у односу на остале родове све до појаве ватреног оружја, а тада почиње да опада. У 18 и почетком 19 века опада и идејност њене примене. Услед појаве брзометног оружја опада и њена дотадања улога, а употребом моторизованих и механизованих јединица, као и ваздухопловства, доведено је у питање њено успешно дејство под нормалним борбеним околностима. Међутим, Други светски рат и рат у Кореји показују да коњица још није потпуно потиснута са ратне позорнице и да може дати крупне резултате ако је савремено организована и употребљена у правом моменту и на правом месту. Она је била погодно средство за одржавање покретљивости (коју је у модерном рату наметнула мотомеханизација) и у оним околностима када је ефикасност мотомеханизације паралисана временским и земљишним условима, јер у таквим приликама коњица може учинити драгоцене услуге.

Према томе, интегрално усвајање мотомеханизације донекле носи печат шаблонизма који се у ратоводству може љуто осветити. У рату се мора употребити свако средство које може дати користи. Мотомеханизоване јединице свакако имају превагу, али треба имати и друго средство које их може заменити, ако се оне из ма ког разлога не могу употребити. У једном рату у Средњој и Западној Европи коњица би се свакако ређе употребљавала, док би у једном рату у Источној Европи и Азији прилике за њену употребу биле чешће, тако да би требало очекивати и коњичка борбена дејства. Због тога би било погрешно усвојити организацију искључиво мотомеханизованих, односно искључиво коњичких брзо покретних снага. Изгледа да би за један рат у Источној Европи однос мотомеханизованих према коњичким јединицама требао да буде 4:1 до 3:1 у корист мотомеханизованих јединица. Природно је да би тај однос важио само онда ако главни део оружаних снага није у потпуности или већим делом моторизован.
